

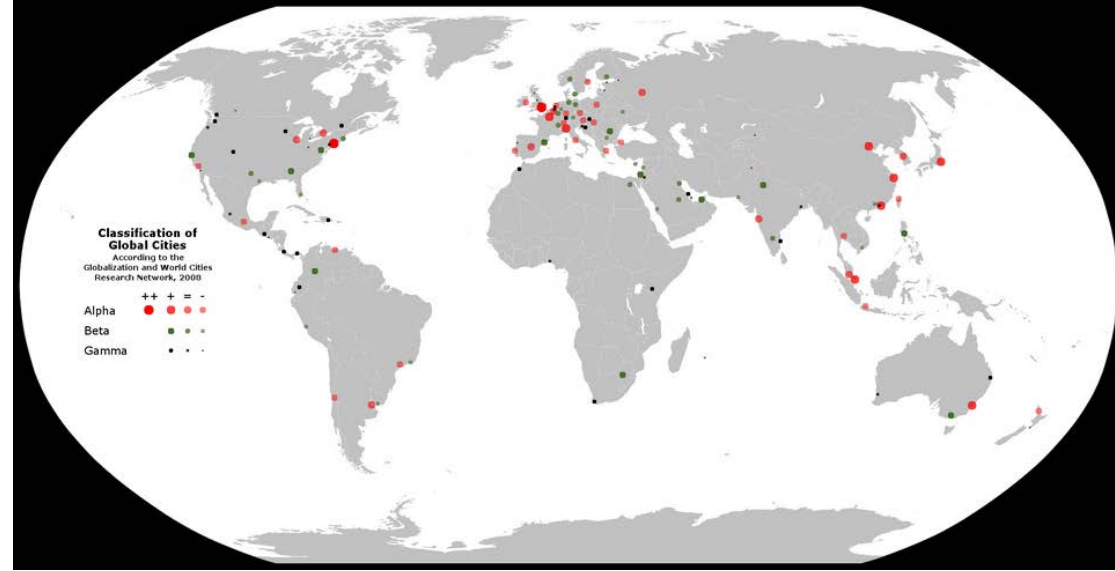
KÜRESEL KENT

DR.ÖĞR.ÜYESİ NESLİHAN AYDIN YÖNET

KÜRESEL

- **Küresel:** Dünya ölçüsünde geniş bir bakış açısıyla benimsenen, global (TDK)
- **Küreselleşme:** Küreselleşmek durumu, globalleşme (TDK)

Küresel kentlerin sahip olduğu özellikler

- Küresel denetim ve kontrol işlevlerine sahip,
- Küresel ekonominin bölgesel ve/veya ulusal ekonomilere eklemlenme noktaları olan,
- Yüksek nitelikli hizmetlerde uzmanlaşmış uluslararası elitlerin yoğunlaştığı,
- Yüksek nitelikli büro - konut ve buna bağlı taleplerin arttığı,
- Uluslararası yatırımlar için en önemli merkezler,
- Şirket yönetim merkezlerinin, ulusal ve uluslararası ticaret ve meslek kurumlarının merkezlerinin, en güçlü medya kuruluşlarının ve uluslararası medya organizasyonlarının yoğunlaştığı,
- En önemli iletişim ve haberleşme noktalarının olduğu,
- Diğer dünya kentleri ile havayolu bağlantısının sıklığının olduğu,
- Sanayisizleşme ile birlikte rutin büro işlerinin desantralizasyonunun gerçekleştiği,
- Küresel sisteme ve elitlerine yönelik hizmetlerde artışın gözlemlendiği,

Bu kentlerle ekonomik anlamda bir bağ içerisinde bulunan kentler arasında "küresel ağ" bağlantısı oluşur. Bu bağlar çok kuvvetli olup, ulus devletler tarafından koparılmak istenir. Bu nedenle küresel sistem "ulus devlet" anlayışını kendisinden uzak tutmak ister.

- Tekstil ve elektronik sanayinin dış satımına yönelik büro hizmetlerinde çalışan işgücünde artışın olduğu,
- Konut alanlarında etnik, mesleki ve gelire dayalı ayrışmanın yaşandığı,
- Üst gelir grubundaki artış, lüks konut sunumundaki artışı ve soylulaştırma koşullarının oluşmasının neden olduğu,
- Düşük gelirli işgücünün artan rekabetinin ve artan işsizliğin ortaya çıkardığı kentsel alt gelir grupları barındırdığı,
- Donatılarla ilgili kamusal harcamaların artışında paralel olarak serbest piyasadaki sermayenin kontrolündeki azalmaların olduğu,
- Ekonomik ve sosyal kutuplaşma (Kentsel Yoksulluk): İrksal çatışmalar, şiddet ve suç işleme oranlarında artışın gözlemlendiği ve bu koşulların da, özel güvenlik sistemlerinde artışı getirdiği kentler.

KÜRESEL KENT

KÜRESEL EKONOMİ KÜRESELLEŞME KUTUPLAŞMA
TEKNOLOJİ MOBİLİTE GÖÇ ETNİSİTE
TOPLUMSAL CİNSİYET İNSAN HAKLARI
KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK KİMLİK
TEKBİÇİMLİLİK BENZERLİK
AZINLIK MEDYA İLETİŞİM ULAŞIM
DİN KAMUSAL POPÜLARİTE
YENİ YAŞAM BİÇİMİ YAŞAM KALİTESİ
KENTLİLİK YERELLİK YEREL DEĞERLER

GLOCAL

İletişim ve ulaşım teknolojilerindeki ilerlemelerin dünyadaki uzaklık kavramını ortadan kaldırması, devletler arasındaki sınırların tüm dünyada önemini kaybetmeye başlaması küreselleşmenin etkileridir. Gerçekte küreselleşme “kapitalizmin ortak bir yaşam biçimi olarak yaygınlık kazanması, uluslararası sermayenin yeryüzündeki egemenliğini güçlendirmesi” anlamına gelmektedir (Keleş 2008: s.57).

KAPİTALİZM / KENT

Kesteloot'a (2010) göre kapitalizmin kar oranlarını arttırmak yönlü işleyişi dört biçimde gerçekleşmektedir.

- Küreselleşme (cografi olarak dünya geneline yayılmak)
- Esneklik (farklı ve çeşitli tüketim)
- Finansallaşma (finans ve gayrimenkul alanında büyüme ve yayılma)
- Devletlerin yeniden yapılandırılması (kamusal aktivitelerin özelleştirilmesi)

KÜRESEL KENT

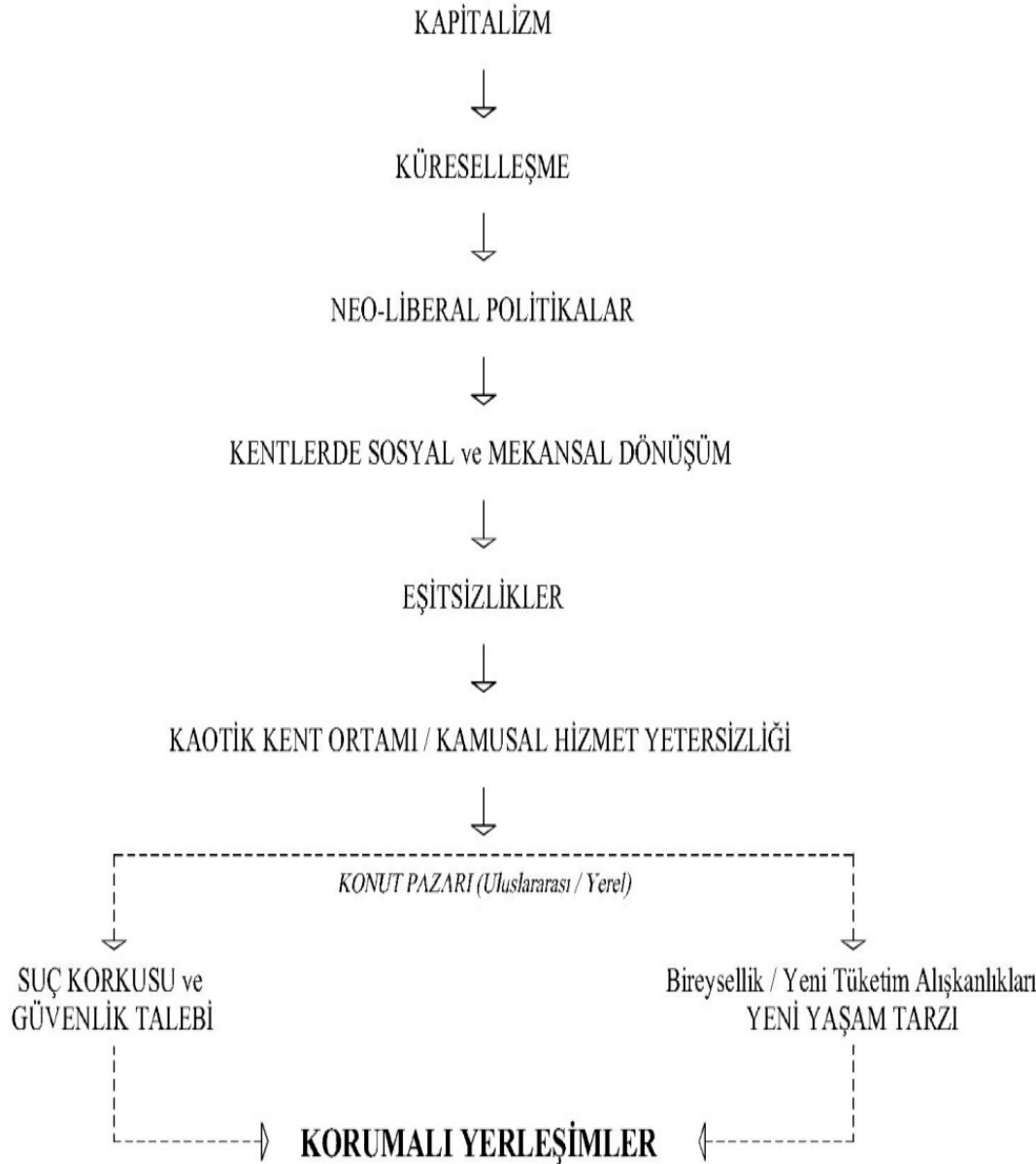

Atkinson (2010) neo-liberal ekonominin, farklılığı risk olarak gördüğü için kabul etmediğini, bu nedenle ayrılmış sistemleri tekrardan üretme eğilimine girdiğini ve bu durumun konut alanlarda Korumalı Yerleşimler (Kapalı Siteler_Gated Communities)'lerle karşılık bulduğu vurgulamaktadır.

KY'ler temelde Mc Donaltilaşma olarak adlandırılan bu olgunun (tek tipleşmiş kültür ve tüketim yapısı) sonuçlarından birisidir (Kirby ve diğ., 2006).

Farklılığa karşı olan küresel sistem; mekanları, yaşamları, insanları kısacası kültürleri tek tipleştirmektedir.

Küreselleşme ile artan eşitsizlik ortamı özellikle metropollerde güvensizlik ve belirsizlikten doğan risk toplumunun oluşmasına neden olmuştur. Risk toplumunun oluşmasında medyanın rolü oldukça büyüktür. Günümüz toplumunda risk; ekolojik, biomedikal, sosyal, askeri, politik, ekonomik, finansal, sembolik ve bilgisel tabanlıdır (Dupuis ve Thorns, 2008). Metropollerin karmaşık, güvensiz, belirsiz kısacası riskli yapısı kişileri düzenli, güvenli, belirli kısacası risksiz konut alanlarına yani korumalı yerleşimlere itmiştir (Manzi ve Smith-Bowers, 2005; Sanchez ve diğ., 2005; Irazabal, 2006; Gooblar, 2002; Low 2008).

- Korumalı yerleşimleri yerel yönetimler ekonomik nedenlerle desteklemekte ve geliştiriciler de garanti emlak değeri kaygısıyla daima duvarlı ve kapılı üretimler yapmak istemektedirler (Kirby ve diğ., 2006).
- Böylelikle uluslararası gayrimenkul pazarı gayrimenkul üretimlerini KY'ler (sadece konut olarak değil AVM'ler, oteller, büro binaları gibi diğer kapalı yerleşmeler) şeklinde dünya genelinde gerçekleştirmeye başlamıştır.
- Yerel konut pazarı da bu süreçte yerini alarak korumalı yerleşimler üretmeye başlamıştır.
- Sonuç olarak KY'ler, küresel kentsel tasarım geleneklerini yerelleştirerek oldukça dinamik gayrimenkul pazarında çok uluslu yapıdaki özel proje girişimcilerinin kentsel mekanın yeni formunu üretmesi sürecinde yer almaktadırlar (Irazabal, 2006).
- Bu gelişmelerle küresel sermaye yoluyla küresel tasarım geleneklerinin ve mimari formun (Örn. Amerikan tarzı evler) yerelleştirilmesi söz konusudur (Irazabal, 2006; Dick ve Rimmer, 1998).
- Çoğunlukla kentin çeperlerinde konumlanan korumalı yerleşimler planlama açısından kentsel yayılmayı belirlediği için önemli gelişmelerdir.
- Ayrıca yerele küreselin, yaşam tarzının yanı sıra tasarım ve mimari form olarak da dikte edilmesi yerel ve kentsel değerlerin korunması açısından önemli bir durumdur.
- McKenzie'ye göre sözleşmeli hukuk anlayışına sahip özerk yönetim yapısında mülk haklarının ve değerlerinin korunması topluluk yaşamının odak noktasıdır. Sosyal organizasyon şemasının bileşenleri homojenlik, ayrıcalıklılık ve dışarıda bırakmadır. Bu alanlardaki kanuni düzenlemeler tamamen mülk değerini korumak amaçlı geliştirilen ve kentsel değerleri önemsenmeyen düzenlemelerdir (McKenzie, 1994).

KY'lere talebin artmasındaki genel nedenleri özetleyecek olursak; kaotik metropollerde artan suç korkusu (kentsel şiddet vb.) ve güvensizlik küreselleşmenin getirdiği bireysel çıkarları ön planda tutan yeni yaşam biçimi ve tüketim kalıplarıdır.

İSTANBUL'UN KÜRESELLEŞME SÜRECİ

- 1980 sonrası dönemde petrol fiyatlarının artışı, ulaşım ve iletişim ağlarının gelişmesiyle küresel ekonomide hizmet sektörünün sanayinin yerini alması, İstanbul'da yeni sektörlerin devreye girmesini sağlamış, elektrik ve petrolün yerini elektronik, iletişim, hizmet ve gayrimenkul almıştır. Böylelikle mekanik sanayi sistemi yerini elektronik sanayi sistemine bırakmıştır.
- İstanbul küresel para, sermaye, insan, fikir, gösterge ve bilgi akışının yoğunlaştığı bir kent olarak küreselleşme sürecinde yerini almış (Keyder, 2006a) ve 1980 sonrasında Türkiye'nin yaşadığı değişim İstanbul'u para ekonomisinin merkezi haline getirmiştir (Tanyeli, 2004).
- Tüm bu gelişmeler küreselleşme ve neo-liberal sosyo-ekonomik politikaların sonucudur. İstanbul'un neo-liberal küreselleşme süreci politik ve ekonomik bağlamda devletin, geliştiricilerin ve uluslararası aktörlerin rol aldığı yerele küresel kentselin dikte edildiği bir süreçtir.

- Ulusal kalkınmacı dönemde Türkiye'de yatırıma pek yaklaşmayan yabancı şirketler , devletin liberal söylemlerinden sonra yatırım yapmaya başlamışlardır (Keyder, 2006a). Yabancı şirketlerin hedefi yoğunlukla İstanbul olmuştur.
- 1980 sonrası bu dönem, özel sermaye gayrimenkul yatırımlarının ivme kazandığı bir dönemdir. Gerçekleştirilen gayrimenkul yatırımları özel sektörü kentsel mekanın ve kamusal yaşamın planlanmasında etkili hale getirmiştir (Bilgin, 2006). Bu dönemdeki mekansal dönüşümün önemli gerekçelerinden birisi de zengin bir tarihi geçmişi olan İstanbul'un küresel turizm endüstrisine sunulması olmuştur (Öncü, 1999).

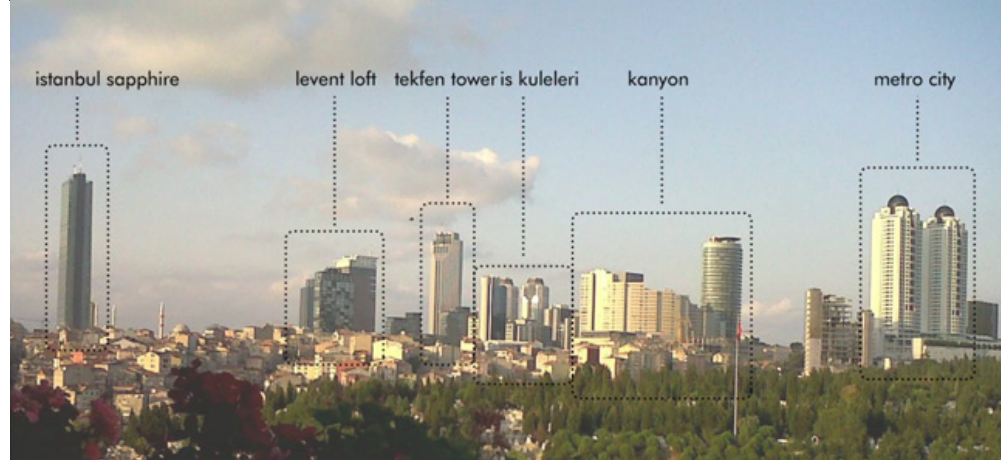
İSTANBUL'UN KÜRESELLEŞME SÜRECİ

- Keleş (2008), dünyada ticaret sisteminin liberalleşmesinin kentleri önemli düzeyde etkilediğine ve kamu hizmeti anlayışının yeni küresel dünyada hızla değiştiğine değinmiştir. Yeni düzende kamu hizmetlerinin kamu kuruluşlarınca yerine getirilme zorunluluğu ortadan kalkarak yerini özelleştirmeye bırakmıştır. Bu bağlamda kamu yararı anlayışı toplumun değil bireylerin, özel girişimcilerin ve sermaye sahiplerinin çıkarlarını kapsayan bir yapıya bürünmüştür. Kamunun etkinliğinin azalması (ulus-devlet yapısının yıpranması) sonucunda küresel sermayenin kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmesi İstanbul kentsel çevresindeki eşitsizliği ve adaletsizliği arttırmıştır (Keleş, 2008; Hacısalihoğlu, 2000).

İSTANBUL'UN KÜRESELLEŞME SÜRECİ

- Keleş'e (2008) göre küreselleşmenin dünya kenti yaratma çabası kentlerin beş yıldızlı oteller, gökdelenler, büyük iş ve ticaret merkezleri ile dolmasıyla sonuçlanmakta, bu gelişmeye engel teşkil eden kentsel ve çevresel değerler önemsenmemektedir. İstanbul'da küresel bir dünya kenti olma sürecinde modern ofis binaları, beş yıldızlı oteller, AVM'ler, üst gelir grubuna hitap eden KY'ler ve dünya markalarının mağazalarından oluşan lüks tüketim mekanları ile dolmaya başlamıştır.
- Yüksek gelir gruplarının oturduğu muhitlerdeki ana caddeler artık küreselliği yansıtan mekanlardır (Keyder, 2006a; Erkip, 2003).
- 1980 sonrası dönemdeki tüm bu gelişmeler gayrimenkul odaklı yatırımları enflasyonist ortamda en karlı yatırım olarak görülen konut sektörüne yönlendirmiştir. Böylelikle büyük inşaat şirketlerinin sayısı hızla artmaya başlamıştır (Keyder, 2000b; Bilgin, 2006). Ekonomik plancıların konut yatırımlarını az verimli ve ekonomik kalkınma yönünden tercih edilmeyen bir yatırım alanı olarak görmelerine (Keleş, 2008) karşın ülkemizde konut tüketim malı ya da yatırım aracı olarak ele alınmaktadır. Gelir durumu bu anlamda hanehalkı konut talebindeki en temel belirleyici olarak karşımıza çıkmaktadır (Durkaya ve Yamak, 2004; Erkip, 2000).

İSTANBUL'UN KÜRESELLEŞME SÜRECİ

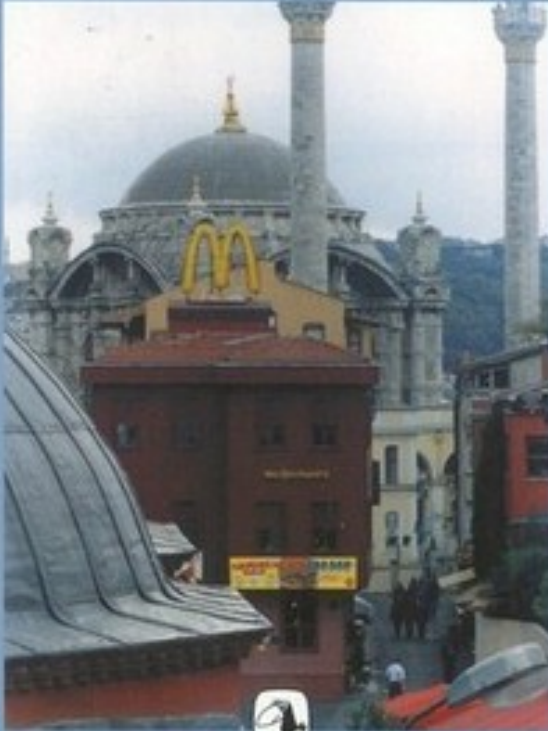
- İstanbul'un 1990'larda hizmet sektörünün merkezi haline gelmesi, sosyal ve mekansal dönüşümü hızlandırmıştır. MİA'nın kent merkezindeki fiziksel altyapı yetersizlikleri (trafik yükünü kaldıramayan yol yapısı, otopark ve toplu taşıma yetersizliği vb.) nedeniyle kolay ve ucuz arazinin bulunabildiği çeper alanlara desantralizasyonu İstanbul'un hizmet sektörünün merkezi haline gelmesi sürecinin önemli mekansal yansımalarıdır (Dökmeci ve diğ., 1993).
- Küresel kent katma değeri yüksek hizmetlerin kentidir ve bu bağlamda İstanbul pazarlama, muhasebe ve yönetim, telekomünikasyon, banka ve finans, ulaştırma, sigortacılık, bilgisayar ve veri işlem, hukuk hizmetleri, danışmanlık, reklam, tasarım, mühendislik vb. alanlarda gelişen bir hizmet sektörüne sahiptir (Keyder, 2006a).
- 1990-2000 arasında kentsel nüfusu en hızlı artan (%35) illerden birisi olan İstanbul'a % 6-7 oranında kentleşmenin getirdiği yük senede 150.000 kişidir (Keleş, 2008). İstanbul'un 2000'deki nüfusu 10.018.735 iken 2010'daki nüfusu ise 13.255.685 olarak resmi kayıtlarda yer almaktadır (TÜİK, 2010). Nüfusu 10 yılda yaklaşık 3.5 milyon artmıştır. Bu hızlı kentleşmenin yarattığı olumsuzluklar, kent içindeki yaşam kalitesini düşmesine neden olmuştur. Özellikle 1990'lar İstanbul için üst gelir grubunun küresel yüksek standartta kaliteli yaşam özelemlerini çeperdeki KY'lerden karşılamaya yöneldiği bir dönemdir (Laçiner, 1996, Öncü, 1999, Kurtuluş, 2003, Kurtuluş 2011; Pınarcıoğlu ve Işık, 2009, Balı, 2009; Keyder, 2000b; Hacısalihoğlu, 2000; Erkip, 2000).
- Böylelikle kent merkezinden kaçışla beraber kentin çeperlerindeki korumalı yerleşimlerin sayısı hızla artmaya başlamıştır. 1990-2000 arasında İstanbul çeperindeki nüfus yoğunluğu %73.2 oranında artmıştır (Berköz, 2010).

DERLEYEN
ÇAĞLAR KEYDER

İSTANBUL

KÜRESEL İLE YEREL ARASINDA

metis

RIFAT N. BALI

TARZ-I HAYAT'TAN LIFE STYLE'A

Yeni Seçkinler, Yeni Mekânlar,
Yeni Yaşamlar

İ L E T İ Ş İ M

